Taiteen edistämiskeskus 4.3.2025

TALOUSVALIOKUNNALLE 5.3.2025
KULTTUURIPOLIITTINEN SELONTEKO VNS 8/2024 vp

Taiteen edistämiskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiasta. Keskitymme lausunnossa seikkoihin, joilla kulttuuripoliittinen selonteko onnistuu. Lausunnon lopussa peilaamme 27.2.2025 julkaistua Kasvuriihi-raporttia (Risto Murto & al) selonteon tavoitteiden kannalta olennaisiin toimenpide-ehdotuksiin.

1) **Priorisointien ja valintojen tarve: korkea laatu, ammattimaisuus, kansainvälinen toimintaympäristö**

Jotta selonteko olisi aidosti toimeenpantavissa, tarvitaan priorisointeja sekä keskittymistä keskeisimpiin linjauksiin.

Kulttuurin laaja määritelmä kulttuuripoliittisessa selonteossa on ymmärrettävä, mutta sen sisällä on **uskallettava priorisoida myös taiteeseen liittyviä toimenpiteitä**.

Lisäksi on pidettävä huolta taiteen korkean laadun ja taiteellisen kunnianhimon ylläpitämisestä. Meidän on **tunnistettava ammattimaisuus ja korkea laatu. Kansainvälisen toimintaympäristön** tulee olla kulttuuripolitiikan kehittämisen keskiössä. Vain näin taiteesta voi tulla osa elinkeinoelämän ekosysteemiä. Kun raha tulee rahan luo, myös korkea laatu tulee korkean laadun luo – niin taiteessa kuin taloudessakin. Korkean taiteellisen laadukkuuden takaaminen tukee myös sen taloudellista kasvua ja roolia elinkeinoelämän ekosysteemissä.

2) **Konkreettinen suunnitelma selonteon toimeenpanosta ja julkisen rahoituksen tason nostamisesta**

Suomalaisesta taiteesta tulee tulevaisuuskestävä ja se voi kukoistaa ainoastaan, jos sille osoitetaan riittävä julkinen perusrahoitus. Tämä on edellytys selonteossa esitetyille tavoitteille ja niihin liittyville toimenpiteille. Toimenpideohjelmaan on laadittava konkreettinen tavoiteaikataulu kulttuuripolitiikan rahoituksen tason nostamisesta. Myös tarvittaville rakenteellisille uudistuksille on osoitettava konkreettiset tavoitteet ja aikataulu

3) **Luovan talouden kasvustrategia sidottava muihin kansallisiin strategioihin ja osaksi elinkeino- ja vientipolitiikkaa**

Joulukuussa 2024 asetettu Luovan talouden neuvottelukunta toimii luovan talouden liiketoiminnan kehittämisen neuvoa-antavana asiantuntijaryhmänä ja kasvustrategian valmistelijana. Kasvustrategian on oltava linjassa paitsi kulttuuripoliittisen selonteon toimenpano-ohjelman myös muiden politiikkaohjelmien kanssa.

4) **Rohkeus tehdä rakenteellisia uudistuksia**

”Globaalissa murroksessa ei ole tilapäisistä häiriöstä, odottelusta vanhaan normaalin paluuseen. Olemme epäjatkuvuuskohdassa, jossa uusi aika ei ole vielä koettanut, eivätkä uuden järjestyksen rakenteet ole vielä selväpiirteisiä. Tilanne mahdollistaa mutta myös velvoittaa kokonaisvaltaiseuudelleenajatteluun.”

Kulttuuripolitiikan kehittämisessä eivät enää toimi vanhojen rakenteiden hienosäädöt tai hallituskautiset työryhmät tai ikuisuusaiheiden kuljettaminen tiekartasta toiseen. Tarvitsemme uutta systeemistä ajattelua ja rohkeita rakenteita uudistavia ratkaisuja, varautumisen ohella kokonaisvaltaista uudistumista sekä uskallusta toimeenpanna ja rohkeutta tehdä valintoja. Meidän on vahvistettava rakenteita ja päästävä siiloutuneesta pienten toimijoiden säleiköstä strategisempaan kehittämiseen ja vahvempiin rakenteisiin, yhteiseen tahto- ja tavoitetilaan. Diversiteetin tulee elää sisällöissä ja muodoissa, ei niinkään hallinnossa ja tukirakenteissa.

Toimintojen päällekkäisyyksiä on purettava muun muassa kansainvälistymisen osalta ja pyrittävä vahvempaan yhteistyöhön ja rakenteeseen pistemäisten tekojen sijaan.

Uudistuminen on tehtävä vahvassa vuorovaikutuksessa taiteen kentän kanssa, mutta myös yleisöjä kuunnellen. Taide tuntuu osasta kanssa eliitin luksukselta niin kauan, kun emme yritä ymmärtää ja käydä keskustelua heidän kanssaan, jotka eivät taidetta kuluta.

5) **Kulttuurivirastolle taattava vahva rooli monihallinnollisen kulttuuripolitiikan kehittäjänä ja toimeenpanijana**

Taiteen edistämiskeskuksen (Taiken) ja Kansallisen Audiovisuaalisen Instituutin 1.1.2026 muodostavalla virastolla (josta tässä käytetään termiä ”Kulttuurivirasto”) tulee olla selkeä rooli kulttuuripolitiikan kehittämisessä. Kulttuurivirastoa tulee käyttää vahvasti asiantuntijaelimenä, lainsäädäntöön vaikuttajana ja ministeriön kanssa tasavahvana kulttuuripolitiikan kehittäjänä pelkän toimeenpanoelimen sijaan. Tämä tarkoittaa vahvaa valtakunnallista roolia, monihallinnollisena rakenteena vakiintumista ja taiteen kansainvälistymisen katto-organisaation asemaa.

Viraston luontaisesti monihallinnollista, rakennetta tulee nyt rakentaa selonteossa hahmoteltujen yhteisten tavoitteiden linjassa. Siitä tulee rakentaa poikkihallinnollisuutta ylläpitävä ja kehittävä toimija. Kulttuuriviraston tulee solmia yhteistyörakenteet eri hallinnonalojen keskeisten toimijoiden kanssa (esim. TEM/Business Finland/HVK, STM/THL, LVM/Traficom, UM/maakuvayksikkö/ulkomaankauppa, Suomen Akatemia).

Kulttuuriviraston tulee käynnistää yhteistyössä toiminta-avustusta saavien yhteisöjen sekä säätiöiden, Business Finlandin ja keskeisten rahoittajakaupunkien kanssa muutoksen johtamiseen ja ennakointiin keskittyvän toimintamalli. Sen avulla vahvistetaan avustusta saavien yhteisöjen rahoituspohjaa, laajennetaan yleisöpohjaa ja luodaan edellytyksiä toimijoiden yhdistymiselle ja yhteistyölle.

Tulevaisuuden ennakointi yhteiskunnallisten muutosvoimien sekä kulttuurin kentän trendien ja heikkojen signaalien avulla tulee olla olennainen osa viraston toiminnansuunnittelua. Virasto tekee osana toiminnansuunnittelua laadukasta tulevaisuuden ennakointia, joka perustuu osuvalle ja vaikuttavalle tuotetulle tiedolle, jonka tuotannossa on käytetty sopivia menetelmiä.

6) **Taiteen rahoituksen kokonaistarkastelu ja kehittäminen (uudelleenjako, vastuunjako ja monikanavaisuus)**

Taiteen julkista rahoitusta tarvitaan, jotta turvataan moniarvoisuus ja alueellinen yhdenvertaisuus. Sitä tarvitaan myös, jotta turvataan riskinottokyky ja uudenlaisen ajattelun mahdollisuus. Yksittäisillä taiteilijoilla ei tule olla yhteiskunnallista tulosvastuuta, mutta riittävän laaja ja laadukkaan taiteen rahoitus turvaa sen, että yhteiskunta säilyttää uudistumisen ja uudelleenajattelun kykynsä. Silloin taiteen kokonaisrahoituksella on yhteiskunnallinen tehtävä ja vastuu.

- Valtionavustustoimintaa tulee uudistaa rohkeasti siten, että se tunnistaa ja tukee taidekentän muutoksia ja mahdollisuuksia. Sitä pitää kehittää entistä enemmän ennakoivaan ja muutosta tukevaan suuntaan.
- Turvaavan ja uudistavan rahoituksen välillä pitää olla julkilausuttu työnjako ja resurssisuhde
- Taiteen rahoituksen tulee olla jatkossa vahvemmin kumppanirahoitusta, jossa valtion rahoitus tuo myös muita investointeja taiteeseen. Nykyisellä nollasummapelillä ei pääse koskaan laajenevaan kenttään kohti laajenevia markkinoita
- Taiteen rahoituksessa on uskallettava tehdä rohkeita ja rehellisiä vaikuttavuusarvioita, ei retoriikkaan vaan realistiseen toiminnan vaikuttavuuteen perustuen. Esimerkiksi lasten ja nuorten taideosallistumiseen investoimisen tulee olla yksi prioriteeteista mutta on uskallettava aidosti arvioida sitä, millainen toiminta aidosti vaikuttaa lasten ja nuorten taidesuhteen kehittymiseen ja tavoittaa myös ne, joilla ei muuten ole luontaista pääsyä taiteen ja kulttuurin piiriin.
- Taidetta tulee jatkossakin resursoida myös muilla hallinnonaloilla silloin, kun sen merkitys on selkeästi alaa edistävä.
- Taiteen julkisen tukemisen arviointiin on tuotava myös kansalaisten ja kuluttajien näkemykset - ei siten, että se korvaisi ammattimaisen vertaisarvioinnin mutta siten, että tietty osa taiteen rahoituksesta perustuu myös kysyntään ja tarpeeseen.
- Valtion kehittämisrahoitusta tulee suunnata kulttuuri- ja luovien alojen uudistamiseen ja arvoketjujen toteutumiselle toimintamallien ja palveluiden kehittämiseen.
- Taiteilija-apurahajärjestelmää tulee kehittää pitkäjänteisesti muutenkin kuin yhdistelmävakuutuksen kehittämisen osalta. Apurahansaajien sosiaaliturvan vahvistamiseksi pitäisi selvittää apurahojen työttömyysvakuuttamista ja sen kustannuksia. Apurahatyöskentely tulisi rinnastaa tältä osin palkkatyöhön ja sen tulisi mahdollistaa ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha.
- Kulttuuriviraston uusi toimikuntarakenne tulee tekemään taiteen rahoituksesta moniäänisempää, joustavampaa ja myös moninaisempaa. Uudella vertaisarviointimallilla pystymään rakentamaan kansainvälisiä arviointitapoja ja tukemaan ruohonjuuritason taiteen kansainvälistä näkyvyyttä

Esimerkki:

Taiteen edistämiskeskuksen toimita-avustukselta putosi vuonna 2025 26 yhteisöä ja 18 uutta yhteisöä nousi toiminta-avustuksen piiriin. Taiken jakamiin harkinnanvaraisiin avustuksiin kohdistui vuonna 2025 lähes 5 miljoonan euron leikkaus. Se ei kuitenkaan yksiselitteisesti perustele ratkaisuja tai olisi pakottanut pudottamaan näin montaa yhteisö tuelta, virasto olisi myös voinut suomalaiselle

kulttuuripolitiikalle tyypillisesti ”juustohöylätä”.

Ratkaisun pohjana oli viraston asiantuntijatyöhön pohjautuva strategia, jossa päätöksiä määrittivät selkeät kriteerit ja viraston lakisääteisen tehtävän ohjenuora taiteen ja kulttuurin edistämisestä: sen arvioinnista, mikä nykyisessä toimintaympäristössä edistää vapaata suomalaista taide- ja kulttuurikenttää, ei ainoastaan pelasta

Taike on lähtenyt rohkeaan kulttuuripolitiikan kehittämiseen omalla avustus- ja asiantuntijatyöllään. Taiken strategia ei kuitenkaan yksin riitä. Tarvitaan kokonaisvaltaista yhteistyötä ja strategista kokonaisajattelua kaikkien rahoittajatahojen tähden. Osana tätä on löydettävä myös konkreettisia mekanismeja uusien yksityisten investointien syntymiselle.

7) **Alueellinen saatavuus tarvitsee alueille tarkoituksenmukaisia ratkaisuja ei kymppitonnien tasajakoa.**

Elinvoimakeskuksille (1.1.2026) on osoitettava ja resurssoitava selkeä rooli luovan talouden vahvistamisessa. Jokaiseen Elinvoimakeskukseen on resursoitava asiantuntija vastaamaan toimialueensa luovien alojen kehittämisestä tai luotava selkeästi vastuutettu ja resurssoitu poolimalli. Taiteen, kulttuurin ja luovien alojen kehittämiseen on jo olemassa lainsäädännön ohjaamat kehittäjäroolit ja -vastuut. Elinvoimakeskukset kantavat toimialueillaan vastuun luovista aloista, alue- ja paikallishallinto kehittävät taidetta ja kulttuuria yhdessä Kulttuuriviraston kanssa. Yhtälö on mahdollista saada toimimaan, mikäli elinvoimakeskukset ja Kulttuurivirasto resursoidaan siten, että ne pystyvät vastaamaan tehtävään.

Kunnan ja valtion yhteistyötä ja vastuunjakoa tulee selkeyttää. Kulttuurivirastolle tulee luoda keskusviraston rooli yhteistyössä kunnallisiin ja alueellisiin toimijoihin tämän varmistamiseksi. Alueellista kulttuuripolitiikkaa ei voi jatkossa kehittää yhdellä mallilla tai tasapäistämällä. Alueellisilla erityispiirteillä ja realistisella tilannekuvalla tulee olla vahva vaikutus alueellisen kulttuuripolitiikan suuntaamiseen ja muotoiluun.

Taide- ja kulttuuripalvelut ovat harvaan asuttujen alueiden elinvoiman viimesijaisia ylläpitäjiä ja säilyttäjiä. Maa- ja metsätalousministeriön harvaan asutuille kohdennetuilla resursseilla on saatu hyviä tuloksia siitä, kuinka kulttuuri voi toimia maaseudun elinvoiman ylläpitäjänä ja toivon luojana. HAMA-rahoituksen kaltainen rahoitusmalli, jonka edellytyksenä tulee olla toiminnan vakiinnuttaminen ja paikallisyhteisön sitouttaminen, tulee vakiinnuttaa osaksi taidepolitiikan keinovalikoimaa ja huomioida työnalla olevassa maaseutupoliittisessa selonteossa.

8) **Sääntely pidettävä ajan tasalla suhteessa teknologian kehitykseen.**

Luovien sisältöjen tekijöille tulee taata reilut pelisäännöt ja tasavertaiset neuvotteluasetelmat myös digitaalisissa toimintaympäristöissä. Tekijänoikeuksien suoja on varmistettava myös tulevaisuudessa. Sääntely on pidettävä ajan tasalla suhteessa teknologian kehitykseen, kuten tekoälyn kehitykseen ja käytön yleistymiseen. Reagointi digitaaliseen murrokseen ei voi olla loputonta tulipalojen sammuttelua vaan siihen tulee saada jatkuvuutta ja ennakointia.

9) **Parlamentaarinen tahtotila kulttuuripolitiikan ylihallituskautiseen kehittämiseen**

Eduskunnan tulisi kannanotossaan kulttuuripoliittiseen selontekoon ilmaista parlamentaarinen tahtotila edistää suomalaista kulttuuripolitiikkaa yhdessä ja politiikkajohdonmukaisesti yli

hallituskausien. Selonteon on perustuttava laajaan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tahtotilaan, jotta se voi nousta nykyhallituksen politiikasta pitkäjänteiseksi parlamentaariseksi strategiaksi.

10) Kasvuriihi-hankkeen (Risto Murto et al) loppuraportin kulttuuripoliittisen selonteon kannalta keskeiset kirjaukset

Seuraavassa viittauksia 27.2.2025 julkaistun Risto Murton Kasvuriihi-hankkeen loppuraportin huomioihin ja kehittämisehdotuksiin, jotka ovat myös luovan talouden vahvistamisen kannalta olennaisia ja tulisi kytkeä luovan talouden kasvustrategian kautta tai suoraan kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelmaan

- **3 Kasvuyritysten toimintaedellytykset**
  3.1 Rahoitus ja omistaminen (s.37)

Yksi teknologiayritysten kasvua potentiaalisesti rajoittava tekijä liittyy niiden rahoitukseen. *Tutkimus- ja kehityspanoksille synnytetty aineeton pääoma toimii heikosti lainan vakuutena ja sen vuoksi teknologiayritysten mahdollisuudet saada markkinaehtoista rahoitusta ovat muita yrityksiä rajoitetummat.* **=➔ Tämä on myös luovan talouden pääomarakenteen kannalta olennainen haaste.**

Murron työryhmän ehdotukset

- 3.14 Julkisten toimijoiden työnjakoa yritysten T&K-toiminnan tukemisessa ja vaikutusten arvioinnissa selkiytetään *Tällä hetkellä yritysten tutkimus- ja kehitystoiminta saa tukea ja palveluja julkisen sektorilta useasta kanavasta (Suomen Akatemia, Business Finland, Sitra, Tesi, Finnvera, Elinvoimakeskukset). Toiminnan päällekkäisyydet, rahoittamisen pirstaloituneisuus ja koordinoinnin vaikeudet heikentävät yritysten T&K-toiminnan rahoituksen vaikuttavuutta ja laadun arviointia. Ongelman poistamiseksi tulisi tunnistaa ja minimoida tilanteet, joissa eri toimijat tarjoavat toisiaan korvaavia palveluja. Parhaisiin tuloksiin päästään, kun julkisen sektorin toimijat tarjoavat toisiaan täydentäviä komplementaarisia toimintoja ja palveluita, ja keskittyvät sellaisten kohteiden tukemiseen, joissa kansantaloudelliset vaikutukset ovat kaikkein suurimmat. Keskeinen rooli järjestelmän kehittämisessä on uudistetulla tutkimus- ja innovaationeuvostolla*.
  ⇨ **Haaste on olennainen myös luovan talouden osalta. Luovan talouden neuvottelukunnan pysyvää roolia tai luovan talouden osaamisen vahvistamista tutkimus- ja innovaationeuvostossa tulee harkita.**

- 3.16: *Tekoälyosaamisen ja käyttöönoton vahvistaminen yksityisellä ja julkisella sektorilla*
  => **Olennainen kehityssuunta läpi taide-, kulttuuri- ja luovien alojen kentän, joka vaikuttaa paitsi toiminnan kehittämiseen ja laatuun myös muun muassa säätelyn kehittämiseen.**

- 4.11 Business Finlandin prosessien tehostaminen ja innovaatiorahoituksen kehittäminen
  Business Finlandin tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitusmahdollisuuksia on edistetty kasvattamalla myöntövaltuuksia tuntuvasti (Valtioneuvosto, 2024) ja rahoituskapasiteetti tukee tänä päivänä tutkimusta ja tuotekehitystä useiden eri avustus- ja rahoitusmuotojen kautta. Haasteeksi innovaatio- ja kehityshankkeiden kohdalla voi kuitenkin muodostua suhteellisen pitkät käsittelyajat ennen lopullista rahoituspäätöstä. Rahoitusprosessien hitaus voi johtaa kriittisissä vaiheissa viiveisiin ja esteisiin kehityshankkeiden etenemisessä.

Kehittämällä toiminnan johtamismallia ja koordinaatiota ja tarkistamalla toiminnan resurssit suhteessa kasvaviin myöntövaltuuksiin olisi mahdollista sujuvoittaa ja nopeuttaa rahoitusprosesseja ja sitä kautta myös tuotekehityshankkeiden etenemistä. Yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyötä rahoitetaan useilla eri ohjelmilla, kuten Co-Creation-, Co-Innovation- ja Co-Research-rahoituksilla, jotka ovat keskeisiä rahoitusvälineitä kehityshankkeiden etenemisen kannalta. *Yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteinen intressi saada tuloksia aikaan ja aidosti uusia innovaatioita kasvun perustaksi on tutkimushankkeiden menestymisen avaintekijöitä. Business Finlandin rahoitusehtoja ja niiden tulkintaa ja ohjeistuksia olisikin tärkeää tarkastella tätä tavoitetta vasten varmistaen, että ehdot ja ohjeistukset kannustavat yrityksiä ja tutkimusorganisaatioita entistä tiiviimpään ja kunnianhimoisempaan yhteiskehittämiseen ja mahdollistavat samanaikaisesti tutkimustulosten laajan jaon ja suomalaisten yritysten kasvun tukemisen*. Suomen on myös tehostettava sekä kasvuyritysten että vakiintuneempien toimijoiden EU-rahoituksen hyödyntämistä. ***Suomessa Business Finlandin yhteyteen tulisi lisätä asiantuntijoita, jotka aktiivisesti auttavat yrityksiä rahoituksen hakemisessa, hakemusten laadinnassa ja navigoinnissa eri rahoitusinstrumenttien välillä. Tämä voisi myös edistää kotimaisen yksityisen neuvonantomarkkinan syntyä***. Business Finlandiin liittyen katso myös ehdotus 3.14. Alustavasti tämän ehdotuksen jatkotyöstämisestä tulisi vastata TEM ja Business Finland.

⇨ **Luovan talouden asiantuntijuuden lisäämiseksi asiantuntija- ja neuvontapalveluissa on vahvistettava sekä taattava Kulttuurivirastolle poikkihallinnollinen rooli Business Finlandin kumppanina sekä rahoitusmuotojen kehittäjänä että rahoituspalveluiden palvelu- ja asiantuntijaviranomaisena.**

- 4.12 Finnveran rahoitusedellytysten vahvistaminen kehitys- ja kaupallistamishankkeiden rahoituksessa
  Tunnistetaan ja korjataan mahdolliset aukot rahoituksen ja takauksien tarjonnassa kasvattaen Finnveran roolia mm. seuraavien rahoitustilanteiden osalta.
  • ***Uusien teknologioiden ja liiketoimintamallien vaatimien investointien rahoitus***

  Finnvera täydentää rahoitusmarkkinoita hyvin niissä hankkeissa, joissa riskiä on mahdollista jakaa kaupallisen pankkirahoituksen kanssa. Tällöin usein kysymys on jo vakiintuneemmasta liiketoiminnasta ja taustalla on kokemusperäistä dataa hankkeiden arvioimiseksi. *Uudentyyppisten kasvuhankkeiden ja kokonaan uusien tuotteiden markkinapotentiaalin ja tuotantoedellytysten arviointi voi kuitenkin vaatia erilaista lähestymistapaa riskinjaossa kaupallisten rahoittajien kanssa, riskien arvioinnissa ja rahoituspäätöksissä*. Tämä edellyttää Finnveralta monipuolisesti omien lainojen, takauksien ja viennin rahoitusinstrumenttien käyttöä sekä prosessien kehittämistä vastaamaan esimerkiksi kaupallistamisvaiheen erityistarpeita. Finnveralla voi toimintansa puitteissa olla merkittävä mahdollisuus tukea kasvua uusilla alueilla.

  ⇨ **Olennainen huomio myös luovien alojen vahvistamisen kannalta. Nykyiset lainainstrumentit eivät usein sovellu luovien alojen yrityksille. Vastuutahoksi luovan talouden asiantuntijuuden vahvistamisessa on vakiinnutettava myös Kulttuurivirasto luovan alan sisältö- ja ansaintamalliymmärryksen takaamiseksi.**

- **4.3. Kiertotalous ja luonnonvarat (s. 74)**

  Kiertotalousmallien mukaisilla liiketoimintamalleilla on myös potentiaalia luoda merkittävää uutta arvonlisäystä ja kustannussäästöjä.

⇨ Eri aloilla tulisi huomioida muun muassa muotoiluosaaminen ja luovat menetelmät osana kiertotalousmallin käyttöönottoa sekä jokaisen prosessin vaiheen innovoinnissa